

Švedijos Karalystės Riksdago Užsienio reikalų komiteto pirmininkės Sofijos Arkelsten pranešimas „Rytų partnerystė ir jos strateginė reikšmė Europos Sąjungai“

Ekscelencijos, gerbiamieji parlamentų nariai, pareigūnai, ponai ir ponios,

džiaugiuosi turėdama galimybę skaityti pranešimą ir apsikeisti nuomonėmis apie Rytų partnerystę ir jos strateginę reikšmę Europos Sąjungai (ES). Kaip Švedijos parlamento Užsienio reikalų komiteto pirmininkė ir tvirta ES šalininkė, Rytų partnerystę laikau vienu svarbiausių klausimų artimiausiai ateičiai. Mes labai džiaugiamės, kad šiam klausimui Lietuvos pirmininkavimo metu skiriama tiek dėmesio.

Kaip žinote, Švedija visada pasisakydavo už tvirtesnius ir glaudesnius ES ir jos Rytų Europos kaimynių – Armėnijos, Azerbaidžano, Gruzijos, Moldovos, Ukrainos ir Baltarusijos – santykius. Džiugu, kad per pastaruosius keletą metų Rytų partnerystė tapo ilgalaike ES politika, kuria siekiama priartinti šias šešias Rytų Europos partneres prie ES. Rytų partnerystės politika paremta bendromis visuotinėmis vertybėmis, tokiomis kaip demokratija, teisinė valstybė ir pagarba žmogaus teisėms. Ši Partnerystė yra ES solidarumo ir ilgalaikių įsipareigojimų Rytų Europai išraiška, rodanti ES susidomėjimą regionu. Tai taip pat atsakas į Partnerystės šalių norą glaudžiau bendradarbiauti su ES.

Europos kaimynystės politika apima ir Pietų kaimynystę. Šis regionas taip pat yra svarbus, ypač atsižvelgiant į šiuo metu jame vykstančius pokyčius. Tačiau šiandien kalbėsime apie Europos kaimynystės politikos Rytų matmenį.

Tad savo kalboje norėčiau panagrinėti tris bendrus teiginius apie Rytų partnerystę.

Visų pirma, atsižvelgdama į šios darbo grupės temos pavadinimą, norėčiau pabrėžti Rytų partnerystės strateginę reikšmę. Ši Partnerystė gerai atitinka Švedijos ir ES interesus. ES iškyla svarbus iššūkis – prisidėti prie atviros Europos, ypač daug dėmesio skiriant pokyčiams kaimyninėse šalyse. Manau, kad Rytų partnerystė turėtų būti toliau plėtojama kaip ES užsienio politikos prioritetas. Vienas iš pavyzdžių, koks svarbus šis bendradarbiavimas Švedijai ir kaip tai tiesiogiai atsispindi politikoje, yra tai, kad šių metų liepą vyriausybė paskyrė specialųjį ambasadorių Rytų kaimynystei. Ambasadoriaus uždavinys yra skatinti partnerystę ES viduje ir su Partnerystės šalimis.

Lapkritį Vilniuje vyksiančio Rytų partnerystės aukščiausio lygio susitikimo rezultatai bus itin svarbūs tolesnei įvykių eigai. Susitikime bus apibendrinti Rytų partnerystės pasiekimai per praėjusius ketverius metus ir numatyti veiksmai laikotarpiui iki susitikimo 2015 m. Tikiuosi, kad šio susitikimo metu kuo daugiau mūsų Rytų Europos partnerių bus pasirengę Asociacijos sutarčiai, įskaitant glaudaus bendradarbiavimo ir visapusiškas laisvosios prekybos zonas. Džiaugiuosi, kad derybos dėl Asociacijos sutarčių, įskaitant glaudaus bendradarbiavimo ir visapusiškas laisvosios prekybos zonas, su Moldova, Gruzija ir Armėnija iš dalies jau baigtos. Tokios pat derybos su Azerbaidžanu (neskaitant glaudaus bendradarbiavimo ir visapusiškų laisvosios prekybos zonų) tęsiasi. Kaip žinome, Ukraina derybas baigė 2011 m., dabar vyksta intensyvus dialogas siekiant, kad sritys, kuriose reikia pasiekti daugiau pažangos norint pasirašyti Asociacijos sutartį Vilniuje, būtų aiškiai suprantamos. Svarbu aiškiai pasakyti, ko mes tikimės iš Ukrainos, remiantis 2012 m. gruodžio mėnesio Tarybos išvadomis. Prie šio klausimo grįšiu vėliau.

Neturėtume nutylėti, kad sudėtingiausi klausimai Rytų partnerystės regione – neišspręsti regioniniai konfliktai. Rimtą susirūpinimą kelia ir žmogaus teisių klausimai kai kuriose šalyse,

ypač Baltarusijoje. Šiandien apie tai plačiau nekalbėsiu, bet norėčiau pažymėti, kad bendros visuotinės vertybės, tokios kaip demokratija, teisinė valstybė ir pagarba žmogaus teisėms, visada liks Rytų partnerystės kertiniu akmeniu. Dėl šių vertybių nesiderama, jų nevalia riboti.

Dabar pereisiu prie antrojo teiginio. Rytų partnerystės tvirtybė glūdi įvairiose priemonėse ir politikos srityse, kurios suburtos po vienu stogu. Šis visapusiškas požiūris apima bendrą užsienio ir saugumo politiką, prekybos politiką ir šakines politikos sritis, tokias kaip laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė, transportas, klimatas ir energetika. Šio visapusiško požiūrio šerdis – mano jau minėtos visuotinės vertybės. Rytų partnerystė suteikia mums puikią galimybę kalbėtis su šalimis partnerėmis apie pagarbą žmogaus teisėms ir bendroms vertybėms. Tai svarbus uždavinys mums, politikams, šie klausimai artimi mūsų rinkėjams.

Leiskite pasiremiant naujausių įvykių Rusijoje pavyzdžiu iškelti lesbiečių, gėjų, biseksualių ir translyčių (LGBT) asmenų teisių klausimą, nes panašias tendencijas matome ir Rytų partnerystės šalyse. Pastaraisiais metais priėmus keletą naujų įstatymų, labai ribojančių galimybę laisvai veikti, Rusijos visuomenė buvo itin suvaržyta. Tai ypač pajuto už LGBT asmenų teises kovojančios organizacijos. Kaip žinote, šią vasarą buvo priimtas Rusijos federalinis įstatymas, draudžiantis propaguoti netradicinius lytinius santykius tarp nepilnamečių. Švedija, bendraudama su kolegomis iš Rusijos, įstatymą iš karto sukritikavo ir iškėlė šią problemą ES lygmeniu.

Šis klausimas iškilo aikštėn prieš kelias savaites vykusiame Pasaulio lengvosios atletikos čempionate. Švedijos šuolininkė į aukštį Emma Green Tregaro ir sprinterė Moa Hjelmer atsidūrė pirmuose tarptautinės spaudos puslapiuose dėl to, kad išreikšdamos tylų protestą vaivorykštės spalvomis nusilakavo nagus. Padėtis Rusijoje buvo viena iš temų atidarant Stokholmo „Pride“ festivalį, kuriame dalyvavo septynios iš aštuonių parlamento politinių partijų. Diskusijos dėl žmogaus teisių netyla ir artėjant olimpinėms žaidynėms. Nepaprastai svarbu, kad mes aiškiai pasakytume, jog diskriminacija lytinės orientacijos, lytinės tapatybės ar lyties socialinės išraiškos pagrindu pažeidžia pagrindinį vienodų vertybių ir teisių visiems žmonėms principą.

Tačiau vis dar yra teisinių sistemų, kurios neatlieka savo funkcijų ir negina savo piliečių. Matome, kaip priimami įstatymai, draudžiantys informaciją apie seksualinę sveikatą ir teises. Matome, kaip puolami ar valdžios draudžiami gėjų parada. Ir mes pagrįstai reaguojame į šiuos dalykus. Mūsų, kaip politikų, uždavinys – ištaisyti šią neteisybę bet kuriuo mums prieinamu būdu.

Džiaugiuosi, kad birželio mėnesį ES užsienio reikalų ministrai priėmė naujas gaires dėl religijos ir įsitikinimų laisvės ir LGBT asmenų teisių. Nors anksčiau ES ne kartą pabrėžė LGBT asmenų teisių svarbą, ši sykį ES padarė atviresnį ir nuoseklesnį pareiškimą dėl to, kaip turėtų būti įgyvendinama ši politika ir kaip turėtų būti siekiama LGBT asmenų teisių ES santykiuose su kitomis šalimis.

Esu labai sunerimusi dėl LGBT asmenų teisių suvaržymo ir naujausių įvykių šioje srityje. LGBT klausimai rūpi ne tik mažumoms. Sąjungoje, kurioje gerbiamos žmogaus teisės ir kurioje jos pripažįstamos kaip visuotinės ir nedalomos, nepriimtina, kad žmonėms atimamos jų teisės, todėl tai turi tapti viešų ir politinių diskusijų objektu. Nepaprastai svarbu, kad Rytų partnerystė taptų platforma, kur mes galėtume svarstyti bendrų vertybių klausimą ir turėtume galimybę palaikyti dialogą su Partnerystės šalimis pagarbos žmogaus teisių srityje, įskaitant, žinoma, ir LGBT asmenų teises.

Kadangi jau aptariau pagrindinius dalykus, leiskite apie visapusišką požiūrį į kaimynystės politiką pakalbėti išsamiau. Tai plačiausia ir lanksčiausia ES politika. Rytų partnerystės tikslas – skatinti Partnerystės šalių politinius ryšius ir ekonominę integraciją į ES. Tai daroma per praktinius ir konkrečius veiksmus, kuriais siekiama suderinti įvairias politikos sritis su ES teisyne, suderinti teisės aktus ir kurti demokratines institucijas. Tačiau tai yra daug daugiau nei

vien teisės aktų ir techninių standartų derinimas. Partnerystė apima ir įvairių veikėjų bendradarbiavimą. Šiame kontekste norėčiau pabrėžti, kad reikia didinti paramą pilietinei visuomenei. Manau, kad svarbu labiau įtraukti plačiąją pilietinę visuomenę ir ypač jaunas žmones. Ypač daug dėmesio reikėtų skirti tolesniam žmoniškųjų ryšių stiprinimui, paramai jaunimui, studentų mainams ir stipendijų programoms.

Leiskite taip pat paminėti ir galimybę keliauti be vizų kaip vieną iš pagrindinių Rytų partnerystės tikslų. Tokia galimybė būtų didžiulė nauda Partnerystės šalių piliečiams. Galimybė laisvai keliauti skatina žmoniškuosius ryšius, proeuropietišką požiūrį ir tolesnį pilietinės visuomenės kūrimą. Svarbu, kad ES ir šalys partnerės imtųsi veiksmų siekdamos bevizio režimo tinkamai valdomoje ir saugioje aplinkoje.

Šioje atsidavusių politikų grupėje norėčiau pabrėžti ir mūsų, parlamentarų, vaidmenį. Tai, kad mes, kaip ES valstybių narių parlamentariai, aktyviai dirbame su šalių partnerių parlamentais, yra itin svarbu siekiant tęsti dialogą ir skatinti reformas. Svarbų ir aktyvų vaidmenį atlieka *Euronest* kurdamas nuolatinį forumą, kuriame Europos Parlamento ir šešių Rytų kaimynių parlamentų nariai gali susitikti ir keistis nuomonėmis.

Galiausiai porą žodžių norėčiau tarti apie principą „parama pagal pažangą“. ES santykiai su kiekviena iš šalių partnerių yra unikalūs ir ilgalaikiai. Gali užtrukti, kol bus pasiekti visi tikslai, tačiau visas partneres reikėtų skatinti nenuklysti ir toliau eiti reformų keliu. Visgi dėl intensyvesnio demokratizacijos ir politinių, socialinių ir ekonominių reformų proceso vienos šalys partnerės šiuos tikslus pasieks greičiau nei kitos. Svarbu, kad jos susilauktų daugiau dėmesio ir paramos pagal principą „parama pagal pažangą“. Mūsų šalių partnerių piliečiams svarbu, kad glaudesnio bendradarbiavimo su ES privalumai būtų visiškai aiškūs. Dideli politinių ir ekonominių reformų pasiekimai vienoje šalyje ir aiškus ES atsakas į juos gali paskatinti teigiamus pokyčius visame regione.

Šį antradienį Visbyje susitiko Šiaurės ir Baltijos šalių užsienio reikalų ministrai. Šia tema jie priėmė bendrą pareiškimą, kuriame išreiškė tvirtą paramą ES Rytų partnerystės politikos tikslams ir pripažino iki šiol pasiektus svarbius rezultatus.

Ministrai taip pat išreiškė pritarimą, kad lapkritį Vilniuje vyksiančiame Rytų partnerystės aukščiausio lygio susitikime būtų pasirašyta ES asociacijos su Ukraina sutartis ir glaudaus bendradarbiavimo ir visapusiškas laisvosios prekybos susitarimas, jeigu Ukraina įrodys padariusi akivaizdžią pažangą.

Ministrai tikisi, kad bus parafuotos Asociacijos sutartys su Moldova, Gruzija ir Armėnija.

Ministrai taip pat pabrėžė, kad: „Bet kokie ekonominiai grasinimai ar politinis spaudimas Rytų partneriams, daromas dėl jų europinės integracijos ar santykių su ES siekio, yra nepriimtini. Šalys turi teisę pačios pasirinkti, kas geriau jų ateičiai.“

Svarbu pabrėžti paskutinę mintį, ypač atsižvelgiant į naujausią žinią, kad Armėnija nori prisijungti prie Rusijos inicijuotos Muitų sąjungos. Žinoma, šį sprendimą turi priimti pati Armėnija, bet, svarbiausia, ji tai turi padaryti be jokio spaudimo. Akivaizdu, kad susitarimas su ES dėl glaudaus bendradarbiavimo ir visapusiškos laisvosios prekybos nesuderinamas su Armėnijos naryste Rusijos inicijuotoje Muitų sąjungoje. Kiek žinau, Armėnijos užsienio reikalų ministras Edvardas Nalbandianas greitai vyks į Briuselį ir, tikiuosi, jis paaiškins situaciją. Mes taip pat laukiame Armėnijos paaiškinimo, jį gavę galėsime vertinti, kokių padarinių gali turėti šis žingsnis.

2013 m. kovo mėnesį paskelbti ES kaimynystės barometro tyrimo rezultatai rodo, kad Europos kaimynystėje gyvenantys piliečiai iš esmės teigiamai vertina savo šalių santykius su ES. Šalių tarpusavio bendradarbiavimo klausimu Rytų kaimynystės šalių piliečiai mano, kad svarbiausios sritys yra kova su skurdu ir žmogaus teisės. Tokie yra Partnerystės šalių piliečių lūkesčiai, juos Partnerystė turi bandyti pateisinti.

Aš taip pat manau, kad svarbu aiškiai suprasti, jog Europa nesibaigia ties dabartinėmis ES išorės sienomis, ir remiantis Europos Sąjungos sutarties 49 straipsniu Rytų partnerystės šalys turi galimybę įstoti į Sąjungą. Kaip žinote, šiame straipsnyje teigiama, kad bet kuri Europos valstybė, kuri laikosi mūsų laisvės, demokratijos ir pagarbos teisinei valstybei principų, gali prašyti būti priimta į Sąjungą.

Baigdama norėčiau padėkoti Seimo Užsienio reikalų komitetui už suteiktą progą apsikeisti nuomonėmis apie Rytų partnerystę ir, žinoma, už tai, kad surengė šią įdomią ir įkvepiančią konferenciją.

Ačiū už dėmesį. Lauksiu diskusijų.